

๙. มหาปฏินนต

[๘๕] เอวมเม สุตฺ:- เอกิ สมยํ ภควา สวตถึยํ วิหริติ ปุพฺพาราเม มิคารมาตุ ปาสาเท. เตเน โข ปน สมเยเน ภควา ตทหุโปสเถ ปณฺณรเส ปุณฺณาย ปุณฺณมาย รตฺติยา ภิกฺขุสํฆปริวฺโต อพฺโลกาเส นิสินฺโน โหติ. อถ โข อญฺเจตโร ภิกฺขุ อญฺจายาสนา เอกิสํ จีวรํ กตฺวา เยน ภควา เตเนชฺฉลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ:

ปุจฺเจยยาหิ ฆนฺเต ภควนฺตํ ทิฏฺฐิจิเทว เทสํ; สเจ เม ภควา โโอกาสํ กโรติ ปญฺหสฺส เวยยากรณายาติ. เตเนหิ ตวํ ภิกฺขุ สเก อาสเน นิสิตฺติวา ปุจฺจ, ยทา กงฺขสฺสีติ.

[๘๖] อถ โข โส ภิกฺขุ สเก อาสเน นิสิตฺติวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิเม นุ โข ฆนฺเต ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา. เสยฺยถึหิ ? รุပ္ฺปาทานกฺขนฺโธ เวทฺฐปาทานกฺขนฺโธ สญฺญปาทานกฺขนฺโธ สงฺขารุปาทานกฺขนฺโธ วิญฺญาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ”ติ. อิเม โข ภิกฺขุ ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา. เสยฺยถึหิ ? รุပ္ฺปาทานกฺขนฺโธ เวทฺฐปาทานกฺขนฺโธ สญฺญปาทานกฺขนฺโธ สงฺขารุปาทานกฺขนฺโธ วิญฺญาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ”ติ.

“สาธุ ฆนฺเต”ติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนฺุโมทิตฺวา ภควนฺตํ อุตฺตรํ ปญฺหิ ปุจฺจ “อิเม ปน ฆนฺเต ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทิมฺลกา”ติ. “อิเม โข ภิกฺขุ ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ฉนฺทมฺลกา”ติ. “ตถฺเถว นุ โข ฆนฺเต อฺปาทานํ เต ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา, อฺทาหุ อญฺเจตฺร ปญฺจุหฺปาทานกฺขนฺเธหิ อฺปาทานนุ”ติ. “น โข ภิกฺขุ ตถฺเถว อฺปาทานํ เต ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา, นาปิ อญฺเจตฺร ปญฺจุหฺปาทานกฺขนฺเธหิ อฺปาทานํ. โย โข ภิกฺขุ ปญฺจุอฺปาทานกฺขนฺเธสุ ฉนฺทราโค, ตํ ตตถ อฺปาทานนุ”ติ.

“สียา ปน ฆนฺเต ปญฺจุอฺปาทานกฺขนฺเธสุ ฉนฺทราคะวเมตฺตตา”ติ. “สียา ภิกฺขุ”ติ ภควา อโวจ “อิธ ภิกฺขุ เอกจฺจสฺส เอวํ โหติ “เอวํรูปํ สียํ อนาคตมทฺธานํ, เอวํเวทโน สียํ อนาคตมทฺธานํ, เอวํสญฺโธ สียํ อนาคตมทฺธานํ, เอวํสงฺขารो สียํ อนาคตมทฺธานํ, เอวํ วิญฺญาณํ สียํ อนาคตมทฺธานนุ”ติ; เอวํ โข ภิกฺขุ สียา ปญฺจุอฺปาทานกฺขนฺเธสุ ฉนฺทราคะวเมตฺตตา”ติ.

“กิตฺตาวตา ปน ฆนฺเต ขนฺธานํ ขนฺธาธิวจฺนํ โหตี”ติ ? “ยงฺกิณฺจ ภิกฺขุ รูปํ อตีตานิ นาคตปฺจฺจุปฺปนํ อชฺฉตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฟาริกิ วา สฺขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทฺเว สนฺติเก วา, อยํ รูปฺกฺขนฺโธ. ยากาจิ เวทนา... ยากาจิ สญฺญา... เยเกจิ สงฺขารา... ยงฺกิณฺจ วิญฺญาณํ อตีตานิ นาคตปฺจฺจุปฺปนํ อชฺฉตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฟาริกิ วา สฺขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทฺเว สนฺติเก วา, อยํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ. เอตฺตาวตา โข ภิกฺขุ ขนฺธานํ ขนฺธาธิวจฺนํ โหตี”ติ.

“โก นุ โข ฆนฺเต เหตุ โก ปฺจฺจโย รูปฺกฺขนฺธสฺส ปญฺญาปนาย, โก เหตุ โก ปฺจฺจโย เวทฺฐกฺขนฺธสฺส ปญฺญาปนาย, โก เหตุ โก ปฺจฺจโย สญฺญกฺขนฺธสฺส ปญฺญาปนาย, โก เหตุ โก ปฺจฺจโย สงฺขารกฺขนฺธสฺส ปญฺญาปนาย, โก เหตุ โก ปฺจฺจโย วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส ปญฺญาปนายา”ติ ?

“จตุตตารโ ไช ภิกขุ มหาภูตา เหตุ จตุตตารโ มหาภูตา ปจฺจโย รูปฺกขณฺหุสฺส ปญฺญาปนาย, ผลฺโส เหตุ ผลฺโส ปจฺจโย เวทนาภฺกขณฺหุสฺส ปญฺญาปนาย, ผลฺโส เหตุ ผลฺโส ปจฺจโย สญฺญาภฺกขณฺหุสฺส ปญฺญาปนาย, ผลฺโส เหตุ ผลฺโส ปจฺจโย สงฺขารภฺกขณฺหุสฺส ปญฺญาปนาย,นามรูปฺ ไช ภิกขุ เหตุ นามรูปฺ ปจฺจโย วิญฺญาณภฺกขณฺหุสฺส ปญฺญาปนายา”ติ.

[๘๗] “กถํ ปน ภาณเต สกฺกายทิฏฺฐิ โหตี”ติ ? “อิธ ภิกขุ อสฺสูตวา ปุณฺณชฺชโน อริยานํ อทฺธสาวิ อริยฉมฺมสฺส อโกวิทฺโ อริยฉมฺเม อวินีโต สปรฺริสํ สปรฺริสฉมฺมสฺส อโกวิทฺโ สปรฺริสฉมฺเม อวินีโต รูปฺ อตฺตโต สมฺนุสฺสตี, รูปฺวณฺตํ วา อตฺตานํ, อตฺตนิ วา รูปฺ, รูปฺสฺมี วา อตฺตานํ. เวทนํ อตฺตโต สมฺนุสฺสตี, เวทนาวณฺตํ วา อตฺตานํ, อตฺตนิ วา เวทนํ, เวทนาย วา อตฺตานํ. สญฺญํ อตฺตโต สมฺนุสฺสตี, สญฺญาวณฺตํ วา อตฺตานํ, อตฺตนิ วา สญฺญํ, สญฺญาย วา อตฺตานํ. สงฺขารे อตฺตโต สมฺนุสฺสตี, สงฺขารวณฺตํ วา อตฺตานํ, อตฺตนิ วา สงฺขารे, สงฺขารेषฺสุ วา อตฺตานํ. วิญฺญาณํ อตฺตโต สมฺนุสฺสตี, วิญฺญาณวณฺตํ วา อตฺตานํ, อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณสฺมี วา อตฺตานํ. เอวํ ไช ภิกขุ สกฺกายทิฏฺฐิ โหตี”ติ.

“กถํ ปน ภาณเต สกฺกายทิฏฺฐิ น โหตี”ติ ? “อิธ ภิกขุ สุตวา อริยสาวโก อริยานํ ทฺธสาวิ อริยฉมฺมสฺส โกวิทฺโ อริยฉมฺเม สุวินีโต สปรฺริสํ ทฺธสาวิ สปรฺริสฉมฺมสฺส โกวิทฺโ สปรฺริสฉมฺเม สุวินีโต น รูปฺ อตฺตโต สมฺนุสฺสตี, น รูปฺวณฺตํ วา อตฺตานํ, น อตฺตนิ วา รูปฺ, น รูปฺสฺมี วา อตฺตานํ. น เวทนํ อตฺตโต สมฺนุสฺสตี, น เวทนาวณฺตํ วา อตฺตานํ, น อตฺตนิ วา เวทนํ, น เวทนาย วา อตฺตานํ. น สญฺญํ อตฺตโต สมฺนุสฺสตี, น สญฺญาวณฺตํ วา อตฺตานํ, น อตฺตนิ วา สญฺญํ, น สญฺญาย วา อตฺตานํ. น สงฺขารे อตฺตโต สมฺนุสฺสตี, น สงฺขารวณฺตํ วา อตฺตานํ, น อตฺตนิ วา สงฺขารे, น สงฺขารेषฺสุ วา อตฺตานํ. น วิญฺญาณํ อตฺตโต สมฺนุสฺสตี, น วิญฺญาณวณฺตํ วา อตฺตานํ, น อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ, น วิญฺญาณสฺมี วา อตฺตานํ. เอวํ ไช ภิกขุ สกฺกายทิฏฺฐิ น โหตี”ติ.

[๘๘] โก นฺุ ไช ภาณเต รูปฺ อสฺสาโท, โก อาทีนโว, กิ นิสฺสรณํ; โก เวทนาย อสฺสาโท, โก อาทีนโว, กิ นิสฺสรณํ; โก สญฺญาย อสฺสาโท, โก อาทีนโว, กิ นิสฺสรณํ; โก สงฺขารेषฺสุ อสฺสาโท, โก อาทีนโว, กิ นิสฺสรณํ; โก วิญฺญาเณ อสฺสาโท, โก อาทีนโว, กิ นิสฺสรณน”ติ ? “ยํ ไช ภิกขุ รูปฺ ปฏฺิจจ อฺปฺปชฺชตี สฺขํ โสมนสฺสํ, อยํ รูปฺ อสฺสาโท; ยํ รูปฺ อนิฉจํ ทฺกฺขํ วิปริณามฉมฺมํ, อยํ รูปฺ อาทีนโว; โย รูปฺ ฉนฺทราควินโย ฉนฺทราคปฺพานํ, อิทํ รูปฺ นิสฺสรณํ; ยถจ^๑ ภิกขุ เวทนํ ปฏฺิจจ อฺปฺปชฺชตี สฺขํ โสมนสฺสํ, อยํ เวทนาย อสฺสาโท; ยถา เวทนา อนิฉจา ทฺกฺขา วิปริณามฉมฺมา, อยํ เวทนาย อาทีนโว; โย เวทนาย ฉนฺทราควินโย ฉนฺทราคปฺพานํ, อิทํ เวทนาย นิสฺสรณํ; ยถจ ภิกขุ สญฺญํ ปฏฺิจจ อฺปฺปชฺชตี สฺขํ โสมนสฺสํ, อยํ สญฺญาย อสฺสาโท; ยถา สญฺญา อนิฉจา ทฺกฺขา วิปริณามฉมฺมา, อยํ สญฺญาย อาทีนโว; โย สญฺญาย ฉนฺทราควินโย ฉนฺทราคปฺพานํ, อิทํ สญฺญาย นิสฺสรณํ; ยถจ ภิกขุ สงฺขารे ปฏฺิจจ อฺปฺปชฺชตี สฺขํ โสมนสฺสํ, อยํ สงฺขารेषฺสุ อสฺสาโท; ยถา สงฺขารา อนิฉจา ทฺกฺขา วิปริณามฉมฺมา, อยํ สงฺขารेषฺสุ อาทีนโว; โย สงฺขารेषฺสุ ฉนฺทราควินโย ฉนฺทราคปฺพานํ, อิทํ

¹ อ.ม. ยํ ไช

สงฆาเรสุ นิสฺสรณํ; ยถจ ภิกฺขุ วิญฺญาณํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ สุขํ โสมนสฺสํ, อยํ วิญฺญาณเณ อสฺสาทา; ยํ วิญฺญาณํ อนิจฺจํ ทุกฺข์ วิปริณามธมฺมํ, อยํ วิญฺญาณเณ อาทึนโว; โย วิญฺญาณเณ ฉนฺทราควินโย ฉนฺทราคฺคฺปนฺหาณํ, อิทํ วิญฺญาณเณ นิสฺสรณนฺ”ติ.

[๘๙] “กถิ ปน ฆนฺเต ชานโต กถิ ปสฺสโต อิมสฺมิญฺจ สฺวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสุ อหํการมมํการมานานุสฺยา น โหนฺตี”ติ ? “ยงฺกิญฺจิ ภิกฺขุ รูปํ อตีตนาคตปจฺจุปฺปนฺนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฟาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ “เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตา”ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ปสฺสติ. ยากาจิ เวทนา... ยากาจิ สญฺญา... เยเกจิ สงฺขารਾ... ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตีตนาคตปจฺจุปฺปนฺนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฟาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ วิญฺญาณํ “เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตา”ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ปสฺสติ. เอวํ โข ภิกฺขุ ชานโต เอวํ ปสฺสโต อิมสฺมิญฺจ สฺวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสุ อหํการมมํการมานานุสฺยา น โหนฺตี”ติ.

[๙๐] อถ โข อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน เอวํ เจตฺโส ปริวิตกฺโก อุทฺปาที “อิติ กิร โภ รูปํ อนตฺตา, เวทนา อนตฺตา, สญฺญา อนตฺตา, สงฺขารā อนตฺตา, วิญฺญาณํ อนตฺตา, อนตฺตกตฺตานิ กมฺมานิ กมตฺตานํ ผุสฺสิสฺสนฺตี”ติ. อถ โข ภคฺวา ตสฺส ภิกฺขุโน เจตฺสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาเย ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “จानํ โข ปเนตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ อិธฺเกจฺจ โมะชฺปุริโส อวิทฺวา อวิทฺชาคโต ตณฺหาธิปเตยฺเยน เจตฺสา สตฺถุ สาสนํ อติธาวิตพฺพ^๒ มญฺญเยยฺย ‘อิติ กิร โภ รูปํ อนตฺตา, เวทนา อนตฺตา, สญฺญา อนตฺตา, สงฺขารā อนตฺตา, วิญฺญาณํ อนตฺตา, อนตฺตกตฺตานิ กมฺมานิ กมตฺตานํ ผุสฺสิสฺสนฺตี”ติ. ๓ปฏฺิจฺจจฺฉามิ วินีตา โข เม^{๓๖} ตฺเมห ภิกฺขเว ตตฺร ตตฺร ธมฺเมสุ.

ตํ ก็ มญฺญถ ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ? อนิจฺจํ ฆนฺเต. ยมฺปนฺยานิจฺจํ, ทุกฺข์ วา ตํ สุขํ วาติ ? ทุกฺข์ ฆนฺเต. “ยมฺปนฺยานิจฺจํ ทุกฺข์ วิปริณามธมฺมํ, กถลํ นฺ ตํ สมฺนุสฺสิตฺตุ “เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตา”ติ ? โน เหนฺตํ ฆนฺเต. ตํ ก็ มญฺญถ ภิกฺขเว, เวทนา... สญฺญา... สงฺขารā... วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ? อนิจฺจํ ฆนฺเต. ยมฺปนฺยานิจฺจํ, ทุกฺข์ วา ตํ สุขํ วาติ ? ทุกฺข์ ฆนฺเต. ยมฺปนฺยานิจฺจํ ทุกฺข์ วิปริณามธมฺมํ, กถลํ นฺ ตํ สมฺนุสฺสิตฺตุ “เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตา”ติ ? โน เหนฺตํ ฆนฺเต. ตสฺมาติห ภิกฺขเว ยงฺกิญฺจิ รูปํ อตีตนาคตปจฺจุปฺปนฺนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฟาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ “เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตา”ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ทฺฐจฺพฺพํ. ยากาจิ เวทนา... ยากาจิ สญฺญา... เยเกจิ สงฺขารā... ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตีตนาคตปจฺจุปฺปนฺนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฟาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ วิญฺญาณํ “เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตา”ติ

๒ ก. อภิวิตพฺพ

-๓ อ.ม. ปฏฺิจฺจวินีตา โข เม. ส. ปฏฺิจฺจวินีตา โข เม

เอวเมตัม ยถาภูตัม สมมปฺปญฺญาเย ทฏฺฐพฺพํ. เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวากโ ก รูปรสมิมฺปิ นิพฺพินฺนุทฺติ, เวทนายปิ นิพฺพินฺนุทฺติ, สญฺญาเยปิ นิพฺพินฺนุทฺติ, สงฺขารेषฺสปิ นิพฺพินฺนุทฺติ, วิญฺญาณสมิมฺปิ นิพฺพินฺนุทฺติ. นิพฺพินฺนุทฺติ วิรชชติ, วิราคะ วิมฺุจฺจติ, วิมุตตสมิํ “วิมุตตมิมิ”ติ ญาณํ โหติ, “ซีณา ชาติ, วุสฺสิตํ พุรหมจฺริยํ, กตํ กรณียํ, นาปริ อิตฺถตฺตยาเย”ติ ปชานาตีติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมณา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺนุทฺติ. อิมสมิญจ ปน เวยยากรณสมิํ ภณฺณมาเน สญฺจิมตฺตานํ ภิกฺขุณํ อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺุจฺจิสฺสูติ.

มหาปฺุณฺณมฺสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ นวมํ.

๑๐. จุฬปฺุณฺณมฺสุตฺต

[๙๑] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ ปุพฺพารามे มิคารมาตฺ ปาสาเท. เตน โข ปน สมเยน ภควา ตทหุโปสเถ ปณฺณรเส ปุณฺณาย ปุณฺณมาย รตฺติยา ภิกฺขุสฺสํปริวฺโต อพฺุโกกาเส นิสินฺโน โหติ. ถถ โข ภควา ตฺถุณีภูตํ ตฺถุณีภูตํ ภิกฺขุสฺสํ อนุวโโลเกตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ชาเนยฺย นฺุ โข ภิกฺขเว อสปฺุริโส อสปฺุริสฺสํ ‘อสปฺุริโส อยมฺภวณฺุ’ติ ? โน เหตํ ภาณฺเต. สาธุ ภิกฺขเว, อญฺ्ञานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ อสปฺุริโส อสปฺุริสฺสํ ชาเนยฺย “อสปฺุริโส อยมฺภวณฺุ”ติ. ชาเนยฺย ปน ภิกฺขเว อสปฺุริโส สปฺุริสฺสํ “สปฺุริโส อยมฺภวณฺุ”ติ ? โน เหตํ ภาณฺเต. สาธุ ภิกฺขเว, เอตมฺปิ โข ภิกฺขเว อญฺ्ञานํ อนวกาโส, ยํ อสปฺุริโส สปฺุริสฺสํ ชาเนยฺย “สปฺุริโส อยมฺภวณฺุ”ติ.

อสปฺุริโส ภิกฺขเว อสฺสทฺทมฺสมนฺนาคโต โหติ, อสปฺุริสภตฺตี^๔ โหติ, อสปฺุริสจินฺตี โหติ, อสปฺุริสมนฺตี โหติ, อสปฺุริสวาโจ โหติ, อสปฺุริสกมฺมนฺโต โหติ, อสปฺุริสทิจฺฉิ^๕ โหติ, อสปฺุริสทธานํ เทติ.

กถญจ ภิกฺขเว อสปฺุริโส อสฺสทฺทมฺสมนฺนาคโต โหติ ? อิจฺ ภิกฺขเว อสปฺุริโส อสฺสทฺุโ โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตปฺปิ โหติ, อปฺุสฺสุโต โหติ, กุสฺสีโต โหติ, มุญฺจสฺสติ โหติ, ทฺุปฺปญฺโเว โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว อสปฺุริโส อสฺสทฺทมฺสมนฺนาคโต โหติ. (๑)

กถญจ ภิกฺขเว อสปฺุริโส อสปฺุริสภตฺติ โหติ ? อิจฺ ภิกฺขเว อสปฺุริสสฺส ยะ เต สมณพฺุราหมณา อสฺสทฺธา อหิริกา อโนตฺตปฺปิโน อปฺุสฺสุตา กุสฺสีตา มุญฺจสฺสติโน ทฺุปฺปญฺญา, ตฺยาสฺส มิตฺตา โหนฺติ เต สหายา. เอวํ โข ภิกฺขเว อสปฺุริโส อสปฺุริสภตฺตี โหติ. (๒)

กถญจ ภิกฺขเว อสปฺุริโส อสปฺุริสจินฺตี โหติ ? อิจฺ ภิกฺขเว อสปฺุริโส อตฺตพฺุยาพาธายปิ เจเตติ, ปฺุพฺุยาพาธายปิ เจเตติ, อฺุภยพฺุยาพาธายปิ เจเตติ. เอวํ โข ภิกฺขเว อสปฺุริโส อสปฺุริสจินฺตี โหติ. (๓)

๔ อ.ม. อสปฺุริสภตฺติ

๕ อ.ม. อสปฺุริสทิจฺฉิ

กถญจ ภิกขเว อสปุริโส อสปุริสมนุสึ ไหติ ? อธิ ภิกขเว อสปุริโส
 อตตพยาพาธายปี มนุเตติ, พรพยาพาธายปี มนุเตติ, อุกยพยาพาธายปี มนุเตติ. เอวံ โข
 ภิกขเว อสปุริโส อสปุริสมนุสึ ไหติ. (๔)

กถญจ ภิกขเว อสปุริโส อสปุริสวาจิ ไหติ ? อธิ ภิกขเว อสปุริโส มุสาวาทึ
 ไหติ, ปิสุณวาจิ ไหติ, ผรุสวาจิ ไหติ, สมุผลปลาปี ไหติ. เอวံ โข ภิกขเว อสปุริโส
 อสปุริสวาจิ ไหติ. (๕)

กถญจ ภิกขเว อสปุริโส อสปุริสกมมุนโต ไหติ ? อธิ ภิกขเว อสปุริโส
 ปาณาติปาตี ไหติ, อทินนาทายึ ไหติ, กาเมสุมิฉฉาจารึ ไหติ. เอวံ โข ภิกขเว อสปุริโส
 อสปุริสกมมุนโต ไหติ. (๖)

กถญจ ภิกขเว อสปุริโส อสปุริสทิฏฐิ ไหติ ? อธิ ภิกขเว อสปุริโส เอวံทิฏฐิ
 ไหติ “นตถิ ทินนั, นตถิ ยิฏฐั, นตถิ หุตั, นตถิ สุกตทุกกฏานัน กมมานัน ผลั วิปาโก, นตถิ อัย
 โลโก, นตถิ ปโร โลโก, นตถิ มาตา, นตถิ ปิตา, นตถิ สุตตา โอบปาติกา, นตถิ โลเก สมณ
 พราหมณา สมมุคคตา สมมาปฏิปนุณา, เย อิมญจ โลกั พรญจ โลกั สยั อภินญา
 สจจิกตวา ปเวเทนตี”ติ. เอวံ โข ภิกขเว อสปุริโส อสปุริสทิฏฐิ ไหติ. (๗)

กถญจ ภิกขเว อสปุริโส อสปุริสทานัน เทติ ? อธิ ภิกขเว อสปุริโส อสกุจจัน
 ทานัน เทติ, อสหตถา ทานัน เทติ, อจิตตีกตวา^๖ ทานัน เทติ, อปวิฏฐัน ทานัน เทติ, อนาคมน
 ทิฏฐิโก ทานัน เทติ. เอวံ โข ภิกขเว อสปุริโส อสปุริสทานัน เทติ. (๘)

ส โข^๗ ภิกขเว อสปุริโส เอวံ อสสุทถมสมนุณาคโต, เอวံ อสปุริสภตตี, เอวံ
 อสปุริสจินตี, เอวံ อสปุริสมนุสึ, เอวံ อสปุริสวาจิ, เอวံ อสปุริสกมมุนโต, เอวံ
 อสปุริสทิฏฐิ, เอวံ อสปุริสทานัน ทตวา กายสส เกทา ปรมมรณา ยา อสปุริसानัน คติ,
 ตตถ อูปชชติ. กา จ ภิกขเว อสปุริसानัน คติ ? นิรอย วา ตिरจจานโยนิ วา.

[๘๒] ชาเนยย นุ โข ภิกขเว สปุริโส สปุริสั “สปุริโส อยมภานู”ติ ? เอวံ
 ภานูเต. สาธุ ภิกขเว, จานเมตัม ภิกขเว วิชชติ, ยัม สปุริโส สปุริสั ชาเนยย “สปุริโส
 อยมภานู”ติ. ชาเนยย ปน ภิกขเว สปุริโส อสปุริสั “อสปุริโส อยมภานู”ติ ? เอวံ ภานูเต.
 สาธุ ภิกขเว, เอตมปิ โข ภิกขเวจจัน วิชชติ, ยัม สปุริโส อสปุริสั ชาเนยย “อสปุริโส
 อยมภานู”ติ.

สปุริโส ภิกขเว สทุสมสมนุณาคโต ไหติ, สปุริสภตตี ไหติ, สปุริสจินตี
 ไหติ, สปุริสมนุสึ ไหติ, สปุริสวาจิ ไหติ, สปุริสกมมุนโต ไหติ, สปุริสทิฏฐิ ไหติ,
 สปุริสทานัน เทติ.

^๖ อ.ม. อจิตตีกตวา

^๗ อ.ม. ส โขติ ปาโจ น ทิสสติ

กถญจ ภิกขเว สปุริโส สทตมมสมนนาโคโต โหติ ? อธิ ภิกขเว สปุริโส สทโต โหติ, หิริมา โหติ, โอตตปปี โหติ, พหุสสุโต โหติ, อารททววิโย โหติ, อุပ္ภูจิตตสสติ โหติ, ปญญา โหติ. เอวံ โข ภิกขเว สปุริโส สทตมมสมนนาโคโต โหติ. (๑)

กถญจ ภิกขเว สปุริโส สปุริสภตตี โหติ ? อธิ ภิกขเว สปุริสสส เย เต สมณพราหมณา สททา หิริมนโต โอตตปปีโน พหุสสุตา อารททววิยา อุပ္ภูจิตตสสติโน ปญญาโนโต, ตยาสส มิตตา โหนติ เต สหaya. เอวံ โข ภิกขเว สปุริโส สปุริสภตตี โหติ. (๒)

กถญจ ภิกขเว สปุริโส สปุริสจันตี โหติ ? อธิ ภิกขเว สปุริโส เนวตตพยาพายาเย เจเตติ, น พรพยาพายาเย เจเตติ, น อุภยพยาพายาเย เจเตติ. เอวံ โข ภิกขเว สปุริโส สปุริสจันตี โหติ. (๓)

กถญจ ภิกขเว สปุริโส สปุริสมนตี โหติ ? อธิ ภิกขเว สปุริโส เนวตตพยาพายาเย มนเตติ, น พรพยาพายาเย มนเตติ, น อุภยพยาพายาเย มนเตติ. เอวံ โข ภิกขเว สปุริโส สปุริสมนตี โหติ. (๔)

กถญจ ภิกขเว สปุริโส สปุริสวาโจ โหติ ? อธิ ภิกขเว สปุริโส มุสาวาทา ปฏิวโรโต โหติ, ปิสุณาย วาจาเย ปฏิวโรโต โหติ, ผุสสาเย วาจาเย ปฏิวโรโต โหติ, สมพปปลาปา ปฏิวโรโต โหติ. เอวံ โข ภิกขเว สปุริโส สปุริสวาโจ โหติ. (๕)

กถญจ ภิกขเว สปุริโส สปุริสภมมโต โหติ ? อธิ ภิกขเว สปุริโส ปาณาติปาตา ปฏิวโรโต โหติ, อทินนาทานา ปฏิวโรโต โหติ, กาเมสุมิฉาจารา ปฏิวโรโต โหติ. เอวံ โข ภิกขเว สปุริโส สปุริสภมมโต โหติ. (๖)

กถญจ ภิกขเว สปุริโส สปุริสทิฏฐี โหติ ? อธิ ภิกขเว สปุริโส เอวံทิฏฐีโก โหติ “อตถิ ทินนัง, อตถิ ยิฏฐัง, อตถิ หุตัง, อตถิ สุกตทูกกฏานัง กมมานัง ผลัง วิปาโก, อตถิ อัย โลโก, อตถิ ปโร โลโก, อตถิ มาตา, อตถิ ปิตา, อตถิ สตตะตา โอบปาติกา, อตถิ โลเก สมณพราหมณา สมมคคตา สมมาปฏิปันนา, เย อิมญจ โลกัง พรญจ โลกัง สยั อภินญา สจจิกตวา ปเวเทนตี”ติ. เอวံ โข ภิกขเว สปุริโส สปุริสทิฏฐี โหติ. (๗)

กถญจ ภิกขเว สปุริโส สปุริสทานัง เทติ ? อธิ ภิกขเว สปุริโส สกุกจจํ ทานัง เทติ, สหตถา ทานัง เทติ, จิตตีกตวา ทานัง เทติ, อนปวิฏฐัง ทานัง เทติ, อาคมนทิฏฐีโก ทานัง เทติ. เอวံ โข ภิกขเว สปุริโส สปุริสทานัง เทติ. (๘)

ส โข ภิกขเว สปุริโส เอวံ สทตมมสมนนาโคโต, เอวံ สปุริสภตตี, เอวံ สปุริสจันตี, เอวံ สปุริสมนตี, เอวံ สปุริสวาโจ, เอวံ สปุริสภมมโต, เอวံ สปุริสทิฏฐี, เอวံ สปุริสทานัง ทตวา กายสส เภทา พรหมมรณา, ยา สปุริसानัง คติ, ตตถ อุปปชชติ. กา จ ภิกขเว สปุริसानัง คติ ? เทวมหตตตะตา วา มนุสสมหตตตะตา วาติ.

อิทมโวจ ภควา. อตตมณา เต ภิกขุ ภควโต ภาสิตัง อภินนุทนต์.

จูปฺปนณณมสุตตํ นิฏฐิตํ ทสมํ.

๙. มหาปุณณมสูตร

ว่าด้วยพระธรรมเทศนาในคินดวงจันทร์เต็มดวง สูตรใหญ่

[๘๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปราสาทของมิดคารมาตา ในบุพพาราม เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ในวันอุโบสถขึ้น ๑๕ ค่ำ คินดวงจันทร์เต็มดวง พระผู้มีพระภาคทรงมีภิกษุสงฆ์แวดล้อม ประทับนั่ง ณ ที่แจ้ง ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งลุกจากอาสนะ ห่มจีวรเฉวียงบ่า ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอทูลถามเหตุอย่างหนึ่งกับพระองค์ ถ้าพระผู้มีพระภาคทรงประทานวิโรกาส ที่จะตอบปัญหาแก่ข้าพระองค์”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ ถ้าเช่นนั้น เธอจงนั่งบนอาสนะของตนแล้วถามปัญหาที่เธอต้องการจะถามเถิด”

อุปาทานชั้น ๕ ประการ

[๘๖] ลำดับนั้น ภิกษุนั่งบนอาสนะของตนแล้วได้ทูลถามปัญหากับพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุปาทานชั้น ๕ ประการนี้ใช้ไหม คือ

๑. รูปอุปาทานชั้น (อุปาทานชั้นคือรูป)
๒. เวทณูปาทานชั้น (อุปาทานชั้นคือเวทนา)
๓. สัญญาอุปาทานชั้น (อุปาทานชั้นคือสัญญา)
๔. สังขารอุปาทานชั้น (อุปาทานชั้นคือสังขาร)
๕. วิญญาณอุปาทานชั้น (อุปาทานชั้นคือวิญญาณ)”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ อุปาทานชั้น ๕ ประการนี้ คือ

๑. รูปอุปาทานชั้น   ๒. เวทณูปาทานชั้น
๓. สัญญาอุปาทานชั้น   ๔. สังขารอุปาทานชั้น
๕. วิญญาณอุปาทานชั้น”

มูลเหตุแห่งอุปาทานชั้น ๕ ประการ

ภิกษุนั้นชื่นชมยินดีพระภาสิตของพระผู้มีพระภาคว่า “สาธุ พระพุทธเจ้าข้า” แล้วได้ทูลถามปัญหายิ่งขึ้นไปว่า “อุปาทานชั้น ๕ ประการนี้ มีอะไรเป็นมูลเหตุ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ อุปาทานชั้น ๕ ประการนี้ มีฉันทะเป็นมูลเหตุ”^๘

“อุปาทานกับอุปาทานชั้น ๕ ประการนั้นเป็นอย่างเดียวกัน หรืออุปาทานเป็นอย่างอื่นจากอุปาทานชั้น ๕ ประการ พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุ อุปาทานกับอุปาทานชั้น ๕ ประการนั้นเป็นอย่างเดียวกันก็มีใช่ ทั้งอุปาทานชั้นเป็นอย่างอื่นจากอุปาทานชั้น ๕ ประการก็มีใช่ แต่ฉันทาคะในอุปาทานชั้น ๕ ประการนั้นเป็นตัวอุปาทาน”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ฉันทาคะต่าง ๆ ในอุปาทานชั้น ๕ ประการ จะพึงมีได้หรือ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มีได้ ภิกษุ” แล้วได้ตรัสต่อไปว่า “ภิกษุ บุคคลบางคนในโลกนี้มีความปรารถนาอย่างนี้ว่า “ในอนาคต ขอเราพึงมีรูปอย่างนี้ มีเวทนาอย่างนี้ มีสัญญาอย่างนี้ มีสังขารอย่างนี้ มีวิญญาณอย่างนี้”

^๘ มีฉันทะเป็นมูลเหตุ ในที่นี้หมายถึงมีต้นเหตุเป็นมูลเหตุ (ม.อ.อ. (บาลี) ๓/๘๖/๕๒)

ภิกษุ ฉันทราคะต่าง ๆ ในอุปาทานขันธ ๕ ประการ พึงมีได้ ด้วยอาการอย่างนี้”

เหตุที่ชื่อว่าขันธ

ภิกษุนั้นได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรขันธจึงชื่อว่าขันธ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม นี้เรียกว่ารูปขันธ

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ...

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ...

สังขารอย่างใดอย่างหนึ่ง ...

วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม นี้เรียกว่าวิญญาณขันธ

ภิกษุ ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ ขันธจึงชื่อว่าขันธ”

เหตุที่ทำให้ขันธปรากฏ

ภิกษุนั้นได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้รูปขันธปรากฏ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้เวทนาขันธปรากฏ อะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัยทำให้สัญญาขันธปรากฏ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้สังขารขันธปรากฏ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้วิญญาณขันธปรากฏ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ มหาภูต ๔ เป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้รูปขันธปรากฏ ผัสสะเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้เวทนาขันธปรากฏ ผัสสะเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้สัญญาขันธปรากฏ ผัสสะเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้สังขารขันธปรากฏ นามรูปเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้วิญญาณขันธปรากฏ”

เหตุเกิดสักกายทิฎฐิ

[๘๗] ภิกษุนั้นได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สักกายทิฎฐิมีได้อย่างไร”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ ปุถุชน^๙ในโลกนี้ ผู้ไม่ได้สติบ ไม่ได้เห็นพระอริยะ ไม่ฉลาดในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้รับการแนะนำในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้เห็นสัตบุรุษ ไม่ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ไม่ได้รับการแนะนำในธรรมของสัตบุรุษ พิจารณาเห็นรูปโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตาว่ามีรูป พิจารณาเห็นรูปในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในรูป

พิจารณาเห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตาว่ามีเวทนา พิจารณาเห็นเวทนาในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในเวทนา

พิจารณาเห็นสัญญาโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตาว่ามีสัญญา พิจารณาเห็นสัญญาในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในสัญญา

พิจารณาเห็นสังขารโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตาว่ามีสังขาร พิจารณาเห็นสังขารในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในสังขาร

๙ ปุถุชน หมายถึงคนที่ยังมีกิเลสหนา ที่เรียกเช่นนี้เพราะบุคคลประเภทนี้ยังมีเหตุก่อให้เกิดกิเลสอย่างหนานานัปการ ปุถุชนมี ๒ ประเภท คือ (๑) **อันธปุถุชน** คนที่ไม่ได้รับการศึกษาอบรมทางจิต (๒) **กัลยาณปุถุชน** คนที่ได้รับการศึกษาอบรมทางจิต (ม.ม.อ. (บาลี) ๑/๒/๒๒, ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๗/๕๘-๕๙)

พิจารณาเห็นวิญญูณโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตาวามีวิญญูณ พิจารณาเห็นวิญญูณในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในวิญญูณ

ภิกษุ สักกายทิฐิผู้มีได้ดังนี้”

เหตุที่ทำให้สักกายทิฐิไม่มี

ภิกษุนั้นได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สักกายทิฐิผู้มีได้ได้อย่างไร”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ได้สดับ ได้เห็นพระอริยะฉลาดในธรรมของพระอริยะ ได้รับการแนะนำในธรรมของพระอริยะ ได้เห็นสัตบุรุษ ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ได้รับการแนะนำในธรรมของสัตบุรุษ ไม่พิจารณาเห็นรูปโดยความเป็นอัตตา ไม่พิจารณาเห็นอัตตาวามีรูป ไม่พิจารณาเห็นรูปในอัตตา หรือไม่พิจารณาเห็นอัตตาในรูป

ไม่พิจารณาเห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตา ไม่พิจารณาเห็นอัตตาวามีเวทนา ไม่พิจารณาเห็นเวทนาในอัตตา หรือไม่พิจารณาเห็นอัตตาในเวทนา

ไม่พิจารณาเห็นสัญญาโดยความเป็นอัตตา ไม่พิจารณาเห็นอัตตาวามีสัญญา ไม่พิจารณาเห็นสัญญาในอัตตา หรือไม่พิจารณาเห็นอัตตาในสัญญา

ไม่พิจารณาเห็นสังขารโดยความเป็นอัตตา ไม่พิจารณาเห็นอัตตาวามีสังขาร ไม่พิจารณาเห็นสังขารในอัตตา หรือไม่พิจารณาเห็นอัตตาในสังขาร

ไม่พิจารณาเห็นวิญญูณโดยความเป็นอัตตา ไม่พิจารณาเห็นอัตตาวามีวิญญูณ ไม่พิจารณาเห็นวิญญูณในอัตตา หรือไม่พิจารณาเห็นอัตตาในวิญญูณ

ภิกษุ สักกายทิฐิผู้มีได้ดังนี้”

คุณ โทษ และการสลัดออกจากอุปาทานชั้น

[๘๘] ภิกษุนั้นได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นเครื่องสลัดออกจากรูป อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นเครื่องสลัดออกจากเวทนา อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นเครื่องสลัดออกจากสัญญา อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นเครื่องสลัดออกจากสังขาร อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นเครื่องสลัดออกจากวิญญูณ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ สภาพที่สุขไสมนัสสาคัยรูปเกิดขึ้น นี้เป็นคุณในรูป¹⁰ สภาพที่รูปไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา นี้เป็นโทษในรูป¹¹ ธรรมเป็นที่กำจัดฉันทราคะ ธรรมเป็นที่ละฉันทราคะในรูป นี้เป็นเครื่องสลัดออกจากรูป¹²

สภาพที่สุขไสมนัสสาคัยเวทนาเกิดขึ้น นี้เป็นคุณในเวทนา สภาพที่เวทนาไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา นี้เป็นโทษในเวทนา ธรรมเป็นที่กำจัดฉันทราคะ ธรรมเป็นที่ละฉันทราคะในเวทนา นี้เป็นเครื่องสลัดออกจากเวทนา

สภาพที่สุขไสมนัสสาคัยสัญญาเกิดขึ้น นี้เป็นคุณในสัญญา สภาพที่สัญญาไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา นี้เป็นโทษในสัญญา ธรรมเป็นที่กำจัดฉันทราคะ ธรรมเป็นที่ละฉันทราคะในสัญญา นี้เป็นเครื่องสลัดออกจากสัญญา

¹⁰ **คุณในรูป** ตรัสหมายถึงปริญญาปฏิเวธ(การแทงตลอดด้วยการกำหนดรู้) และทุกขสังข (ม.อ.อ. (บาลี) ๓/๘๘/๕๓)

¹¹ **โทษในรูป** ตรัสหมายถึงปหานปฏิเวธ(การแทงตลอดด้วยการละ) และสมุทัยสังข (ม.อ.อ. (บาลี) ๓/๘๘/๕๓)

¹² **เครื่องสลัดออกจากรูป** ตรัสหมายถึงสังขฉิกิริยาปฏิเวธ(การแทงตลอดด้วยการทำให้แจ้ง) และนิโรธสังข (ม.อ.อ. (บาลี) ๓/๘๘/๕๓)

สภาพที่สุขโสมนัสอาศัยสังขารเกิดขึ้น นี่เป็นคุณในสังขาร สภาพที่สังขารไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา นี่เป็นโทษในสังขาร ธรรมเป็นที่กำจัดฉันทราคะ ธรรมเป็นที่ละฉันทราคะในสังขาร นี่เป็นเครื่องสลัดออกจากสังขาร

สภาพที่สุขโสมนัสอาศัยวิญญูณเกิดขึ้น นี่เป็นคุณในวิญญูณ สภาพที่วิญญูณไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา นี่เป็นโทษในวิญญูณ ธรรมเป็นที่กำจัดฉันทราคะ ธรรมเป็นที่ละฉันทราคะในวิญญูณ นี่เป็นเครื่องสลัดออกจากวิญญูณ”

ความไม่มีอหังการ มมังการ และมานานุสัย

[๘๙] ภิกษุหนึ่งได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลรู้้อยู่อย่างไร เห็นอยู่อย่างไร จึงจะไม่มีอหังการ มมังการ และมานานุสัย¹³ ในกายที่มีวิญญูณนี้ และในสรรพนิमितภายนอก”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ รูปร่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นรูปทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา”

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ...

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ...

สังขารอย่างใดอย่างหนึ่ง ...

วิญญูณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นวิญญูณทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา”

ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้ จึงจะไม่มีอหังการ มมังการ และมานานุสัย ในกายที่มีวิญญูณนี้ และในสรรพนิमितในภายนอก”

[๙๐] ลำดับนั้น ภิกษุรูปหนึ่งได้เกิดความคิดคำนึงอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ได้ยินว่า รูปเป็นอนัตตา เวทนาเป็นอนัตตา สัญญาเป็นอนัตตา สังขารเป็นอนัตตา วิญญูณเป็นอนัตตา เพราะเหตุนี้ กกรรมที่ถูกอนัตตากระทำ จักถูกต้องอัตตาได้อย่างไร”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความคิดคำนึงของภิกษุรูปนั้นด้วยพระทัยแล้ว ได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เป็นไปได้ที่โสมนัสบางคนในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่รู้แจ้ง ตกอยู่ในอำนาจอวิชชา มีใจถูกตัณหาครอบงำ จึงเข้าใจคำสั่งสอนของศาสดาอย่างสะเพร่า ด้วยความคิดคำนึงว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ได้ยินว่า รูปเป็นอนัตตา เวทนาเป็นอนัตตา สัญญาเป็นอนัตตา สังขารเป็นอนัตตา วิญญูณเป็นอนัตตา เพราะเหตุนี้ กกรรมที่ถูกอนัตตากระทำ จักถูกต้องอัตตาได้อย่างไร” ภิกษุทั้งหลาย เราจะย่อนถาม เราได้แนะนำเธอทั้งหลายในธรรมเหล่านั้น ๆ ไว้แล้ว¹⁴

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจความข้อนี้ว่าอย่างไร คือรูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง”

ภิกษุเหล่านั้นทูลตอบว่า “ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า”

¹³ อหังการ หมายถึงทิวฐิ มมังการ หมายถึงตัณหา มานานุสัย หมายถึงมานะ (ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๑๘๙/๑๔๖)

¹⁴ ดูเทียบ ส.ช. (ไทย) ๑๗/๘๒/๑๔๐-๑๔๒

“ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข”

“เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า”

“ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่งนั้น
ว่า “นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา”

“ข้อนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร

คือ เวทนา ...

สัญญา ...

สังขาร ...

วิญญูณเที่ยงหรือไม่เที่ยง”

“ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า”

“ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข”

“เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า”

“ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่งนั้น
ว่า “นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา”

“ข้อนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้น รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็น
อดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกล
หรือใกล้ ภิกษุพึงพิจารณาเห็นรูปทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่น
ไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา”

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ...

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ...

สังขารอย่างใดอย่างหนึ่ง ...

วิญญูณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือ
ภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ ภิกษุพึงพิจารณาเห็นวิญญูณทั้งหมดนั้น
ด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของ
เรา”

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับ เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป ย่อมเบื่อ
หน่ายแม้ในเวทนา ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในสัญญา ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในสังขารทั้งหลาย ย่อมเบื่อหน่าย
แม้ในวิญญูณ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด จิตย่อมหลุดพ้น เมื่อจิตหลุด
พ้นแล้ว ย่อมมีญาณว่า “หลุดพ้นแล้ว” อริยสาวกย่อมรู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำ
กิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป”¹⁵

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสภาชิตนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชมพระภาชิตของ
พระผู้มีพระภาค และเมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเวยาकरणภาชิตนี้อยู่ ภิกษุประมาณ ๖๐ รูป ได้มีจิต
หลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถือมั่น ดังนี้แล

มหาปฏณณมสูตรที่ ๙ จบ

¹⁵ ดูเทียบ วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๑-๒๓/๒๘-๓๐

๑๐. จุฬปฏณณมสูตร

ว่าด้วยพระธรรมเทศนาในคินดวงจันทร์เต็มดวง สูตรเล็ก

[๙๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปราสาทของมิกคารมาตา ในบุพพาราม เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ในวันอุโบสถขึ้น ๑๕ ค่ำ คินดวงจันทร์เต็มดวง พระผู้มีพระภาคทรงมีภิกษุสงฆ์แวดล้อม ประทับนั่ง ณ ที่แจ้ง

ขณะนั้นพระผู้มีพระภาคทรงเปลี่ยวดูภิกษุสงฆ์ซึ่งนั่งเียบบอยู่โดยลำดับ จึงรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย อัสตบรูษะพึงรู้จักอัสตบรูษะหรือว่า “ผู้นี้เป็นอัสตบรูษะ”

ภิกษุเหล่านั้นทูลตอบว่า “ไม่รู้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ดีละ ภิกษุทั้งหลาย เป็นไปไม่ได้ที่อัสตบรูษะพึงรู้จักอัสตบรูษะว่า “ผู้นี้เป็นอัสตบรูษะ” อนึ่ง อัสตบรูษะพึงรู้จักอัสตบรูษะหรือว่า “ผู้นี้เป็นอัสตบรูษะ”

“ไม่รู้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ดีละ ภิกษุทั้งหลาย เป็นไปไม่ได้ที่อัสตบรูษะพึงรู้จักอัสตบรูษะว่า “ผู้นี้เป็นอัสตบรูษะ”

เพราะว่า อัสตบรูษะเป็นผู้ประกอบด้วยอัสตธรรม¹⁶ มีความภักดีต่ออัสตบรูษะ มีความคิดอย่างอัสตบรูษะ มีความรู้อย่างอัสตบรูษะ มีถ้อยคำอย่างอัสตบรูษะ มีการกระทำอย่างอัสตบรูษะ มีความเห็นอย่างอัสตบรูษะ ให้ทานอย่างอัสตบรูษะ

อัสตบรูษะผู้ประกอบด้วยอัสตธรรม เป็นอย่างไร

คือ อัสตบรูษะในโลกนี้ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา(ความเชื่อ) ไม่มีหิริ(ความละอายต่อบาป) ไม่มีโอตตปปะ(ความเกรงกลัวบาป) มีสุตะน้อย(การได้ยินได้ฟังน้อย) เกียจคร้าน หลงลืมสติ มีปัญญาทราวม

อัสตบรูษะผู้ประกอบด้วยอัสตธรรม เป็นอย่างไร (๑)

อัสตบรูษะผู้ภักดีต่ออัสตบรูษะ เป็นอย่างไร

คือ อัสตบรูษะในโลกนี้ มีสมณพราหมณ์ผู้ไม่มีศรัทธา ไม่มีหิริ ไม่มีโอตตปปะ มีสุตะน้อย เกียจคร้าน หลงลืมสติ มีปัญญาทราวม เป็นมิตร เป็นสหาย

อัสตบรูษะผู้ภักดีต่ออัสตบรูษะ เป็นอย่างไร (๒)

อัสตบรูษะผู้มีความคิดอย่างอัสตบรูษะ เป็นอย่างไร

คือ อัสตบรูษะในโลกนี้ ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ย่อมคิดเพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นทั้ง ๒ ฝ่ายบ้าง

อัสตบรูษะผู้มีความคิดอย่างอัสตบรูษะ เป็นอย่างไร (๓)

อัสตบรูษะผู้มีความรู้อย่างอัสตบรูษะ เป็นอย่างไร

คือ อัสตบรูษะในโลกนี้ ย่อมรู้เพื่อเบียดเบียนตนบ้าง ย่อมรู้เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ย่อมรู้เพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นทั้ง ๒ ฝ่ายบ้าง

อัสตบรูษะผู้มีความรู้อย่างอัสตบรูษะ เป็นอย่างไร (๔)

อัสตบรูษะผู้มีถ้อยคำอย่างอัสตบรูษะ เป็นอย่างไร

คือ อัสตบรูษะในโลกนี้ มีปกติพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ

อัสตบรูษะผู้มีถ้อยคำอย่างอัสตบรูษะ เป็นอย่างไร (๕)

¹⁶ อัสตธรรม ในที่นี้หมายถึงบาปกรรม (ม.อ.อ. (บาลี) ๓/๙๑/๕๔)

อัสตบรูษผู้มีการกระทำอย่างอัสตบรูษ เป็นอย่างไร

คือ อัสตบรูษในโลกนี้ มีปกติฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม

อัสตบรูษผู้มีการกระทำอย่างอัสตบรูษ เป็นอย่างไร (๖)

อัสตบรูษผู้มีทิวฏฐิอย่างอัสตบรูษ เป็นอย่างไร

คือ อัสตบรูษในโลกนี้ เป็นผู้มีทิวฏฐิอย่างนี้ว่า “ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ยัญที่บูชาแล้วไม่มีผล การเช่นสรวงที่เช่นสรวงแล้วก็ไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีทำชั่วก็ไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มีคุณ บิดาไม่มีคุณ สัตว์ที่เป็นโอปปาติกะ¹⁷ก็ไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนให้ผู้อื่นให้รู้แจ้ง ก็ไม่มีในโลก

อัสตบรูษผู้มีทิวฏฐิอย่างอัสตบรูษ เป็นอย่างไร (๗)

อัสตบรูษให้ทานอย่างอัสตบรูษ เป็นอย่างไร

คือ อัสตบรูษในโลกนี้ให้ทานโดยไม่เคารพ¹⁸ ไม่ให้ทานด้วยมือของตน ไม่ให้ทานด้วยความอ่อนน้อม ให้ทานอย่างเสียไม่ได้ เป็นผู้ไม่เห็นผลให้ทาน

อัสตบรูษให้ทานอย่างอัสตบรูษ เป็นอย่างไร (๘)

ภิกษุทั้งหลาย อัสตบรูษนั้นเป็นผู้ประกอบด้วยอัสตบรูษอย่างนี้ มีความภักดีต่ออัสตบรูษอย่างนี้ มีความคิดอย่างอัสตบรูษอย่างนี้ มีความรู้อย่างอัสตบรูษอย่างนี้ มีถ้อยคำอย่างอัสตบรูษอย่างนี้ มีการกระทำอย่างอัสตบรูษอย่างนี้ มีความเห็นอย่างอัสตบรูษอย่างนี้ ให้ทานอย่างอัสตบรูษอย่างนี้แล้ว หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในคติของอัสตบรูษ

คติของอัสตบรูษ คืออะไร

คือ นรกหรือกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน

[๘๒] พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย สัตบรูษพึงรู้จักสัตบรูษหรือว่า “ผู้นี้เป็นสัตบรูษ”

ภิกษุเหล่านั้นทูลตอบว่า “รู้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ดีละ ภิกษุทั้งหลาย เป็นไปได้ที่สัตบรูษพึงรู้จักสัตบรูษว่า “ผู้นี้เป็นสัตบรูษ” ส่วนสัตบรูษพึงรู้จักอัสตบรูษหรือว่า “ผู้นี้เป็นอัสตบรูษ”

“รู้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ดีละ ภิกษุทั้งหลาย เป็นไปได้ที่สัตบรูษพึงรู้จักอัสตบรูษว่า “ผู้นี้เป็นอัสตบรูษ”

เพราะว่า สัตบรูษเป็นผู้ประกอบด้วยสัทธรรม มีความภักดีต่ออัสตบรูษ มีความคิดอย่างอัสตบรูษ มีความรู้อย่างอัสตบรูษ มีถ้อยคำอย่างอัสตบรูษ มีการกระทำอย่างอัสตบรูษ มีทิวฏฐิอย่างอัสตบรูษ ให้ทานอย่างอัสตบรูษ

สัตบรูษผู้ประกอบด้วยสัทธรรม เป็นอย่างไร

คือ สัตบรูษในโลกนี้ เป็นผู้มีศรัทธา มีhiri มีโอดตปปะ มีสุตะมาก ปรรวภาความเพียร มีสติตั้งมั่น มีปัญญา

สัตบรูษผู้ประกอบด้วยสัทธรรม เป็นอย่างไร (๑)

¹⁷ **โอปปาติกะ** หมายถึงสัตว์ที่เกิดและเติบโตเต็มที่ทันที และเมื่อจุติ (ตาย) ก็หายวับไป ไม่ทิ้งซากศพไว้ เช่น เทวดาและสัตว์นรก เป็นต้น (ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๑๗๑/๑๔๙)

¹⁸ **ให้ทานโดยไม่เคารพ** หมายถึงไม่เคารพทั้งไทยธรรมและบุคคล เช่น ถวายอาหารด้วยของไม่สะอาด ไม่นอบน้อมต่อปฏิคาหก (ม.อ.อ. (บาลี) ๓/๙๑/๕๕)

สัตบุรุษผู้รักดีต่อสัตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ สัตบุรุษในโลกนี้ มีสมณพราหมณ์ผู้มีศรัทธา มีหิริ มีโอตตปปะ มีสุตะมาก ปราศจากความเพียร มีสติตั้งมั่น มีปัญญา เป็นมิตร เป็นสหาย

สัตบุรุษผู้รักดีต่อสัตบุรุษ เป็นอย่างไร (๒)

สัตบุรุษผู้มีความคิดอย่างสัตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ สัตบุรุษในโลกนี้ ย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง ย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นทั้ง ๒ ฝ่ายบ้าง

สัตบุรุษผู้มีความคิดอย่างสัตบุรุษ เป็นอย่างไร (๓)

สัตบุรุษผู้มีความรู้อย่างสัตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ สัตบุรุษในโลกนี้ ย่อมรู้เพื่อไม่เบียดเบียนตนบ้าง ย่อมรู้เพื่อไม่เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ย่อมรู้เพื่อไม่เบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นทั้ง ๒ ฝ่ายบ้าง

สัตบุรุษผู้มีความรู้อย่างสัตบุรุษ เป็นอย่างไร (๔)

สัตบุรุษผู้มีถ้อยคำอย่างสัตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ สัตบุรุษในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ

สัตบุรุษผู้มีถ้อยคำอย่างสัตบุรุษ เป็นอย่างไร (๕)

สัตบุรุษผู้มีการกระทำอย่างสัตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ สัตบุรุษในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม

สัตบุรุษผู้มีการกระทำอย่างสัตบุรุษ เป็นอย่างไร (๖)

สัตบุรุษผู้มีทิวฐิอย่างสัตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ สัตบุรุษในโลกนี้ เป็นผู้มีทิวฐิอย่างนี้ว่า “ทานที่ให้แล้วมีผล ยัญที่บูชาแล้วมีผล การเช่นสรวงที่เช่นสรวงแล้วมีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำความชั่วมี โลกนี้มี โลกหน้ามี มารดามีคุณ บิดามีคุณ สัตว์ที่เป็นโอปปาติกะมีอยู่ สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบทำให้แจ้งโลกนี้โลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง ก็มีอยู่ในโลก

สัตบุรุษผู้มีทิวฐิอย่างสัตบุรุษ เป็นอย่างไร (๗)

สัตบุรุษให้ทานอย่างสัตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ สัตบุรุษในโลกนี้ให้ทานโดยเคารพ ให้ทานด้วยมือของตน ให้ทานด้วยความอ่อนน้อม ให้ทานอย่างบริสุทธิ์ เป็นผู้มีทิวฐิว่า “ทานที่ให้แล้วมีผล” ดังนี้แล้วจึงให้ทาน

สัตบุรุษให้ทานอย่างสัตบุรุษ เป็นอย่างไร (๘)

สัตบุรุษนั้นเป็นผู้ประกอบด้วยสังฆธรรมอย่างนี้ มีความรักดีต่อสัตบุรุษอย่างนี้ มีความคิดอย่างสัตบุรุษอย่างนี้ มีความรู้อย่างสัตบุรุษอย่างนี้ มีถ้อยคำอย่างสัตบุรุษอย่างนี้ มีการกระทำอย่างสัตบุรุษอย่างนี้ มีทิวฐิอย่างสัตบุรุษอย่างนี้ ให้ทานอย่างสัตบุรุษอย่างนี้แล้ว หลังจากตายแล้ว ย่อมบังเกิดในคติของสัตบุรุษ

คติของสัตบุรุษ คืออะไร

คือ ความเป็นใหญ่ในเทวดา หรือความเป็นใหญ่ในมนุษย์”

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสภาษิตนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชมพระภาษิตของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล **จุฬปุลณมสูตรที่ ๑๐ จบ**